

Війна в Афганістані: історію
не можна переписувати, але її
можна переосмислити...

ПОШУКОВИЙ ЩОДЕННИК

Полтава, 2022

Добрий день, шановний читачу!

Ми вдячні тобі за те, що приділив час нашому щоденнику. Тут ми ділимося своїми враженнями і хронологією подій як учасники проекту «Радянське минуле: (Пере)осмислення історії».

Давайте познайомимося! У команді нас дев'ятеро – сім учасників: Катерина, Валерія, Таїсія, Тетяна, Антон, Віталій, Матвій, і двоє наших викладачів-координаторів: Олена Леонідівна і Ольга Василівна.

Нас об'єднує неймовірна любов до історії та прагнення дізнаватися щось нове. Тож пропонуємо розпочати.

— Історичне середовище та вибір об'єкту дослідження —

Наша робота розпочалася у вересні 2021 року. Олена Леонідівна розповіла нам про існування такого проекту, мету та завдання і запропонувала нам пройти опитуванні на тему «Радянське минуле та його вплив на життя сучасної молоді», а потім, коли ми визначилися з питаннями, які нас найбільше зацікавили, організувала для нас дискусію-обговорення, де ми мали можливість сказати та довести свою точку зору й почути іншу.

Після цього Олена Леонідівна розповіла нам про можливість взяти участь у проекті, дала час подумати, так почався процес створення нашої команди.

Ми не знаємо як точно відбувався процес зарахування в команду (*це можуть розповісти лише наші викладачі-координатори*), але дуже зраділи, коли дізналися, що ми є її частиною. Наші викладачі створили групу в телеграмі, привітали нас, і повідомили про перше засідання.

Перша зустріч відбулася на початку грудня. Ми всі між собою були знайомі, але вчилися у різних групах і навіть на різних курсах. Але нас об'єднувало нестримне бажання працювати в цьому проекті. Тому наша перша зустріч нагадувала більше *тренінг по тимблдингу*. Наші викладачі, використовуючи різноманітні форми роботи: ігри та вправи, допомогли нам познайомитися, дізнатися більше один про одного й заклали початок формуванню командного духу.

Після цього, за допомогою методу брейнстормінг, наші викладачі поставили нам чітке завдання: висунути ідею теми, яку б ми

хотіли дослідити і яка буде нашим проєктом. Їх було досить багато, кожна з них ми обговорювали, оцінювали і голосували. Серед запропонованих тем, всім відгукнулася ідея про дослідження війни в Афганістані. Напевно на це вплинула нинішня ситуація в Афганістані та війна на Сході України. Після обговорення, всі проголосували за цю тему, тому було вирішено до наступної зустрічі вивчити інформацію та обдумати, що саме ми хотіли б дослідити.

Наступна наша зустріч відбулася у досить символічну дату, **24 грудня**, напередодні річниці з дня введення радянських військ до Афганістану.

Ця зустріч була дуже продуктивною, адже на ній було прийнято ряд важливих рішень:

1. Тема нашого проєкту:

«Війна в Афганістані: історію не можна переписувати, але її можна переосмислити...».

2. Мета проєкту:

- поглибити історичні знання про війну в Афганістані, переосмислити її значення та образ «афганця» в суспільній свідомості;
- розвивати навички критичного мислення під час роботи з різними джерелами інформації, вміння працювати в команді;
- сприяти формуванню громадсько-орієнтованої активної особистості.

3. Для досягнення поставленої мети нами були виділені наступні завдання:

- вивчити інформацію про війну в Афганістані;
- визначити різні аспекти пам'яті про війну на Полтавщині, відношення до неї сьогодні в українському суспільстві та дослідити образ «афганця»;
- привернути увагу громадськості, а особливо молоді, до даної сторінки нашої історії.

Важливість даної теми полягає в тому, що війна яка відбувалася у 70-80 рр. ХХ століття до сих пір має свою актуальність та вплив на суспільство.

Щорічно 15 лютого в Україні відзначається День вшанування учасників бойових дій на території інших держав. Ця пам'ятна дата приурочена до роковин виведення радянських військ з Афганістану у 1989 році. В Україні встановлена 11 лютого 2004 року указом Президента Л. Кучми на заміну радянському Дню пам'яті воїнів-інтернаціоналістів.

Офіційно кажуть про 14 427 загиблих військовослужбовців за час «афганської війни СРСР» – від 25 грудня 1979 до 15 лютого 1989 року.

Незалежні ж дослідники називають у десятки разів більші цифри поранених і убитих. За етнічним походженням, із «обмеженого контингенту радянських військ» в Афганістані найбільше загинуло росіян, українців та узбеків.

ХТО ТАКІ «АФГАНЦІ»?

- Найманці?
- Жертви?
- Герої?

Чи можуть вони називатися *найманцями*? Люди воювали не за гроші і не за добровільною згодою. Все так. Назвемо їх тоді *жертвами*? Жертвами обставин, тиску, без можливості уникнути служби в радянській армії, жертвами тодішнього режиму і тодішньої пропаганди. Чи все ж таки *герої*?

Різниця в тому, що жертвам співчують, допомагають, але не нагороджують!

Проте тут середньостатистична українська свідомість роздвоюється. Ми відчуваємо великий біль і гнів через події на Сході України, але складаємо образ «афганця» – незламного та справедливого, «загартованого в пеклі». А по суті – такого самого чужака на «території іншої держави», як і ті, що прийшли встановлювати свої порядки на Донбасі.

Тож ми хочемо розібратися саме в цьому питанні. Адже розкласти все по полицям давно пора, причому незалежно від дат та річниць.

Ми не нав'язуємо свої думки, але хочемо, щоб її почули!

— Дослідження обраної теми —

1. Першим нашим кроком ми вирішили дослідити дану тему, звернувшись до літератури та джерел. Керівником цього етапу роботи був **Віталій Яценко**. Спочатку ми працювали в інтернеті (**грудень, 2021 р.**), потім (**січень, 2022 р.**) звернулися до бібліотеки нашого навчального закладу (Відокремлений структурний підрозділ «Полтавський політехнічний фаховий коледж Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»), де у співпраці з бібліотекарем **С. Плузник**, сформували досить непоганий *список літератури* з даної теми. У нас назбиралося багато гарного матеріалу, тому ми вирішили сформувати коротку історичну довідку про війну в Афганістані, а всім хто зацікавиться даною темою сформували рекомендований список літератури. Щоб ця робота була повною і ефективною, ми відвідали *Полтавську обласну універсальну наукову бібліотеку імені Івана Петровича Котляревського*, де змогли сформувати *максимально повний список*. Що з цього вийшло, можете подивитися самі на нашому сайті.

2. Наступним кроком став візит до унікального музею нашого міста – *Музей військових конфліктів ХХ століття*.

Організатором і керівником цього етапу роботи була **Таїсія Деркач**. Цей захід відбувся **11 січня 2022 р.**

В основному експозиція музею розповідає про війну в Афганістані. Цей музей можна назвати народним, оскільки всі експонати зібрані силами членів

обласної організації української спілки ветеранів Афганістану. Про нашу екскурсію можете прочитати на нашому сайті

Крім екскурсії, нам вдалося поспілкуватися та задати запитання директору музею, першому заступнику голови Полтавської обласної організації

української спілки ветеранів Афганістану **Ю. Цомартовим**, який поділився своїми спогадами та думками:

<https://drive.google.com/file/d/1EXqkap5tWV7eWaS4Nu4Gr2AYBq6-yQ9G/view?usp=sharing>

3. Після такої цікавої і змістовної зустрічі, яка в нас вийшла з Юрієм Мартовичем, ми вирішили зібрати спогади й інших воїнів-«афганців», що проживають на території Полтавщини. Для цього в межах коледжу ми видали оголошення, де просили сконтактувати з нами всіх, хто має серед своїх рідних воїнів-«афганців». Далі, з їх дозволу, вийшли з ними на зв'язок і попросили написати листа до підростаючого покоління та розповісти про свої спогади щодо війни в Афганістані, а також поділитися своїми думками стосовно цієї події. Не всі захотіли про це говорити, але ми дуже дякуємо тим, хто відгукнувся. Так ми отримали 9 листів.

<https://docs.google.com/document/d/1L4zu74POgd7DB7pz6ND5GUX0TsECEave/edit?usp=sharing&oid=116597316233487741123&rtpof=true&sd=true>

Ніхто з нас, крім нашого викладача **О. Москаленко**, не читав їх. Вона лише напередодні повідомила, що ми матимемо змогу ознайомитися з ними під час імерсивної вистави. Так як більше про це вона нічого не розповіла, ми всі були в очікуванні...

4. **21 січня 2022 р.** в актовому залі нашого коледжу відбулася імерсивна вистава: «Спогади. Лист до підростаючого покоління».

Це було неймовірно, кожен з нас написав відгук, деякі з них ми вам покажемо, щоб передати ті емоції, які нас переповнювали:

- **Кричевська В.:** «Насамперед, я була дуже вражена цією імерсивною виставою. Це було певним чином занурення нас всіх в ті обставини. Вона викликала у мене певне почуття усвідомлення всього, що довелося пережити тим людям, які воювали в Афганістані. І це справді доволі страшно і боляче...»;

- **Анур'єва К.:** «По правді кажучи, все що я прослухала здалося мені частково моторошним. А найбільш сумним в даній ситуації є те, що це листи реальних людей про реальні події в Афганістані. Найстрашніше було слухати як люди розповідали про те, як вони почували себе при втраті товариша. Також запам'ятався один кумедний спогад зі згущеним молоком. А фото, які нам афганці додали з листами, я роздивлялась з неймовірним захопленням, але те, що ховалося за посмішками навіювало певний моторошний стан. А питання, які нам задавали автори листів, дали привід серйозно задуматися

«А хто я насправді?», «Що я хочу робити в майбутньому?», «На що я готова заради своєї Батьківщини?» По закінченню переосмислення прослуханого, я зрозуміла, що ми, як майбутнє покоління, повинні зробити все, щоб подібне більше не повторювалось, щоб люди перестали вирішувати державні справи через війни, а робили це демократичним шляхом. В кінці додаю. Прослухане наштовхнуло мене на думку, що я зроблю все можливе аби я, мої близькі, моє покоління жили під мирним небом»;

- **Дев'яніна Т.:** «Для мене війна в Афганістані була далеким епізодом з історії СРСР, описаним у підручнику історії. Історія країни, якої вже немає. І лише зіткнувшись у притул з цією темою, я зрозуміла, що війна була не десь там і когось із кимось. Це була трагедія для сімей, що відправили своїх синів і чоловіків на війну і залишилася раною, що кровоточить, для тих, хто повернувся звідти. І всі ці люди живуть поруч зі мною і несуть цей тягар і досі. Почувши розповіді афганців, мені здавалося, що я поринула в атмосферу тих військових буднів, страшну криваву неминучість. Але й тоді хлопці намагалися, в цій кошмарній ситуації, знайти щось хороше, що приносило б радість та спокій. Розглядаючи старі фотографії розумієш, що вони були не набагато старші за нас. Ти розумієш, наскільки було складно: не вистачало їжі, закінчувалася вода, були жахливі погодні умови. Але найстрашніше – це втрата друзів. І приходилось терпіти це все і нічого не можливо було з цим вдіяти. Як було страшно лягати спати щоночі, знаючи, що можна більше ніколи не прокинутися. І це була не їхня війна, вони не були добровольцями, не захищали свою Батьківщину. І кожен запитував: навіщо? що я тут роблю? І не знаходила відповіді. Страшна ситуація, кривава рана, зламані долі. Але братерство, дух товариства, подолані разом труднощі та втрати дають цим людям сили йти далі, нести пам'ять про кожного з загиблих і нагадувати про трагічність та абсурдність війни в цілому.»

А щоб всі бажаючі могли відчувати нашу атмосферу, ми робили аудіозапис всього, що відбувалося під час вистави і створили подкаст

(<https://anchor.fm/ppc-worldview>), який

складається з 9 епізодів й викладені на сайті. Кожен бажаючий може прослухати листи у нашому виконання в будь-який час і в бажаній для себе атмосфері.

Відповідальні за цю

частину роботи були **Антон Одиноченко та Матвій Іваніна.**

5. Під час імерсивної вистави у своєму листі **Ю. Новохатько** розповів на про те, що в м. Хмельницькому є дуже незвичайний по своїй задумці пам'ятник загиблим воїнам-афганцям, який називають: «Пішка» й попросив нас подивитися на це зображення й сказати як ми його розуміємо.

Після цього ми задумалися над тим, яку роль відіграють пам'ятники у формуванні національної пам'яті. Завдяки ним короткострокова пам'ять суспільства перетворюється на довгострокову. Вони впливають на формування почуття національного єднання, гідності, самоповаги. Але разом з цим, вони можуть формувати і національну травму, яка загрожує перетворитися на революційний настрій.

Виступаючи маркером, який впливає на характеристики «своїх» та «чужих», пам'ятник здатен як об'єднувати, так і роз'єднувати суспільство.

Ми вирішили створити *інтерактивну мапу* «Пам'ятники воїнам-афганцям на Полтавщині», щоб подивитися як відбувається репрезентація війни в Афганістані через пам'ятники у нашому регіоні.

Автори цієї частини роботи – **Катерина Анур'єва та Тетяна Дев'яніна**.

— Оформлення результатів дослідження —

Ідея представлення нашої дослідницької роботи через сайт виникла ще на перших зустрічах нашої команди. Адже ми навчаємося на програмістів і це гарна можливість перевірити свої можливості і донести всім зацікавленим ту інформацію, яку нам вдалося дослідити та об'єднати в одному проєкті. Наш сайт має назву «*Війна в Афганістані: історію не можна переписувати, але її можна переосмислити...*» та складається з таких розділів:

- Головна сторінка;
- Історична довідка;
- Екскурсія;
- Подкаст;
- Інтерактивна мапа;
- Команда;
- Контакти.

Метою впровадження нашого сайту є науково-дослідницька та просвітницька діяльність серед молодого покоління, а також це прояв нашого саморозвитку та самовдосконалення.

Над цією частиною роботи працювали: **Катерина Анур'єва, Матвій Іваніна, Валерія Кричевська**.

— Оприлюднення результатів роботи над проєктом —

- **15 лютого 2022 р.** ми презентували своє дослідження на сторінці: [Відокремлений структурний підрозділ «Полтавський політехнічний фаховий коледж Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»](#). Ця дата була обрана не випадково, адже 15 лютого 1989 року останній радянський солдат залишив афганську землю.

- **Ще одним нашим кроком** було представлення проєкту на Раді керівників груп нашого коледжу. Мета нашого виступу була в тому, щоб керівники груп під час годин спілкування використовували наші матеріали.

- **Протягом наступного тижня**, ми презентували наш проєкт студентам I-II курсів нашого навчального закладу, а це аж **18 груп!!**

- **Зараз** ми готуємо статтю та виступ для участі у роботі VIII наукового студентського круглого столу з міжнародною участю «Держава. Право. Суспільство: сучасні проблеми та тенденції розвитку / STATE. LAW. SOCIETY: CURRENT PROBLEMS AND DEVELOPMENT TRENDS»

І це лише початок. **ДАЛІ БУДЕ...**